

Diergezondheid in Beweging

Zonder informatie staan we stil

ir. O. N. M. van Eijk

Programma management team 'Diergezondheid in Beweging'

Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

telefoon (070) 379 33 40, telefax (070) 381 49 03.

e-mail: O.N.M.van.Eijk@p-o.agro.nl

Een toekomstgerichte diergezondheidszorg vraagt om een planmatige benadering. Informatie en informatisering vormen hierin een wezenlijk onderdeel. Vanuit het programma 'Diergezondheid in Beweging' wordt gewerkt aan een diergezondheidszorg met toekomst. Goede informatie en betrouwbare kengetallen zijn in veel van de projecten een belangrijk onderdeel. 'Meten is weten' is hierbij natuurlijk een bekende kreet. Op het gebied van diergezondheid meten we al veel meer dan we eigenlijk beseffen. Ook aan het weten ontbreekt het niet echt. Maar maken we wel genoeg gebruik van beide? Juist het samenbrengen van meten en weten, zou wel eens de belangrijkste stap kunnen zijn op weg naar een diergezondheid met toekomst.

Diergezondheid in Beweging

Dat de diergezondheid de afgelopen maanden sterk in beweging is valt nauwelijks te ontkennen. Varkenspest en BSE tonen weer eens aan hoe afhankelijk de Nederlandse veehouderij is van een goede gezondheid van haar dieren. 'Diergezondheid in Beweging' (DiB) is de titel van een programma dat overheid en bedrijfsleven samen hebben opgezet voor verbeteringen in de diergezondheidszorg.

Al is de nood hoog, het programma DiB is niet opgezet om de actuele problemen aan te pakken. DiB richt zich op de wat langere termijn. De toekomst van de diergezondheid is voor DiB gebaseerd op twee peilers: het bereiken en handhaven van een toonaangevend gezondheidsniveau in Europa en daarbij verantwoordelijke en risicobewuste ondernemers. Met de opzet en het (financieel) ondersteunen van hierop gerichte projecten moet DiB een verbetering van de diergezondheidszorg in gang zetten.

Waarom DiB

Het belang van een goede diergezondheid wordt algemeen erkend. Het is niet alleen van belang voor behoud van de export

(denk aan bijv. varkenspest en mond- en klauwzeer), maar ook voor bescherming van de volksgezondheid (o.a. Salmonella) en voor het behalen van goede technische en economische resultaten op het bedrijf (o.a. Mastitis, Colibacillose bij vleeskuikens). Iedereen heeft er dus belang bij. Genoeg redenen om gezondheid op een gedegen manier aan te pakken.

Discussies beginnen pas wanneer je praat over de vraag 'gaat het dan zo slecht?' en zo ja 'waarom dan?'. Het rapport 'De toekomst van de diergezondheid, wie zal het een zorg zijn' vormde in 1993 de basis voor DiB. In dit rapport werd geconcludeerd dat de huidige aanpak en structuur van diergezondheidszorg steeds minder in staat is om de groeiende diergezondheidsproblemen het hoofd te bieden. Er is een verandering nodig om de gezondheidszorg te verbeteren en zo de concurrentiepositie van de Nederlandse veehouderij te kunnen versterken. Vanuit het gezamenlijke belang zijn de handen daarom voor een samenwerkingsproject ineen geslagen. Samen werken we aan verbetering, want de toekomst van de diergezondheidszorg is uiteindelijk toch ieders zorg.

Beoogde programma-resultaten

Het programma DiB wil veranderingen in gang zetten, en een aantal nieuwe zaken ontwikkelen en in de praktijk toegepast krijgen. De activiteiten kunnen worden onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Ontwikkeling van (betere) methodes voor bestrijding van diverse ziekten. Binnen elke sector zijn een aantal ziekten gekozen waarvan de bestrijding binnen DiB extra aandacht krijgt. Soms is een ziekte gekozen om het directe belang voor export, volksgezondheid of bedrijfsrendement. Maar daarnaast geldt dat de aanpak van de ziekte ook zichtbaar moet maken dat een meer preventieve, geïntegreerde en ketengerichte benadering van diergezondheid ook echt resultaat heeft. Duidelijk moet zijn dat een dergelijke aanpak ook voor ander ziekten kan werken. Meer zicht op en beheersing van risico's op ziekte-insleep heeft een breder effect dan slechts één specifieke ziekte.

- Ontwikkeling van ondersteunende instrumenten

- Gezondheidsplanner

Een instrument dat de veehouder moet ondersteunen bij een meer bedrijfsmatige aanpak van diergezondheid op zijn bedrijf. Het moet de veehouder helpen gezondheid beter beheersbaar te krijgen. Een goed geplande ziektepreventie en bewaking spelen hierbij een belangrijke rol. In het artikel van Fuchs en Grijzen (deze AI) wordt de gezondheidsplanner verder behandeld.

- Certificering / erkenning

Wanneer iemand het goed doet op zijn bedrijf moet hij dat ook naar afnemers en omgeving zichtbaar kunnen maken en daar waar mogelijk voordelen uit halen.

Hiervoor zijn certificeringssystemen de aangewezen oplossing. Certificering kan gelden voor het vrij zijn van een bepaalde ziekte (IBR-vrij, Aujeszky-vrij of schurft-vrij), maar kan ook betrekking hebben op de manier van werken op het bedrijf (vergelijk met IKB). Niet alleen de gezondheidsstatus, maar ook de gezondheidszorg op een bedrijf kan dus worden gecertificeerd. Het artikel van De Koning en Lagerwey in deze AI gaat hier verder op in.

Erkenning zou de basisgarantie moeten zijn dat een bedrijf verantwoord produceert en geen onnodige risico's oplevert voor omgeving en sector. Niet erkende bedrijven zouden hard aangepakt moeten worden. Uiteindelijk moeten zij de keus maken om minimaal volgens de basisnormen te gaan produceren of anders hun bedrijf stop te zetten.

- Verzekering tegen veewetziekten

De optie om een verzekering tegen veewetziekten op te zetten is binnen DiB onderzocht. Enerzijds zal hiermee de financiering van uitbraken veranderen. Misschien wel belangrijker is dat via verzekeringen een rechtvaardiger verdeling van bijdragen voor ziektebestrijding zou ontstaan. Net als bij een autoverzekering zou bonus-malus kunnen worden toegepast. Diegenen die weinig risico lopen betalen minder premie, diegenen die meer risico lopen op besmetting betalen meer. Dit moet een stimulans vormen voor een betere preventie op bedrijven.

- Dierziekte-monitoring

Met meer informatie over gezondheid en meer gebruikers van die informatie moet het verzamelen en beschikbaar stellen goed worden gestroomlijnd. DiB streeft ernaar om het gebruik van bestaande of benodigde dierziektegegevens te optimaliseren en bruggen te slaan tussen het verzamelen van gegevens met verschillende doelen. Voor de sector is dit van belang vanwege efficiëntie. Ook een hogere betrouwbaarheid en een betere beschikbaarheid van gegevens kan de diergezondheid op sector niveau naar een hoger plan helpen. In het artikel van Van Klink (deze AI), wordt verder ingegaan op de ontwikkelingen in dierziekte-monitoring.

Diergezondheid en informatica

De hoofdvraag voor dit nummer van Agro-Informatica is welke rol de informatica bij deze nieuwe ontwikkelingen speelt of kan gaan spelen. Bezien vanuit DiB liggen de mogelijkheden op twee gebieden.

Ten eerste streven de DiB activiteiten naar een betere beheersing en een planmatiger benadering van diergezondheid op het primaire bedrijf. Dit betekent een betere planning van gezondheidszorg op basis van vooraf vastgelegde streefwaarden, met daarbij meer mogelijkheden voor evaluatie en bewaking. Gezondheid moet hiervoor beter meetbaar worden gemaakt. Een optimaal en efficiënt gebruik van, veelal bestaande, informatie is in feite een voorwaarde om dit breed van de grond te krijgen.

Ten tweede streven DiB activiteiten naar meer openheid, meer helderheid rond gezondheidszorg. Gezondheidsstatus en gezondheidszorg worden in de productieketen beter zichtbaar gemaakt. Dit zal ertoe leiden dat er op sectorniveau meer gezondheidsgegevens, meer informatie en meer onderlinge uitwisseling van informatie komt. Nieuwe gegevens waar meerdere partijen gebruik van zullen maken. Dat informatica ook hier van groot belang is spreekt bijna vanzelf.

De artikelen over de gezondheidsplanner, certificering en dierziekte-monitoring in deze AI, zullen laten zien wat de concrete rol en het belang van informatica daarin kan zijn.

Knelpunten

Natuurlijk lopen we tegen knelpunten aan op het raakvlak van gezondheid en informatiegebruik. Dit blijven aandachtspunten bij ontwikkeling van de systemen.

• Beleving diergezondheid

Natuurlijk is het dokter Vlimmen beeld van de diergeneeskunde achterhaald. Een echt planmatige aanpak van diergezondheid is echter nog lang geen algemeen goed. Om op het gebied van diergezondheid meer preventief te gaan werken vanuit duidelijke doelstellingen, en gestuurd door actuele informatie vraagt een hele omslag. Niet alleen bij de veehouder, maar ook bij zijn begeleiders waaronder de dierenarts. Er zal een ontwikkeling moeten komen van de

genezing van het individuele dier via preventieve gezondheidszorg bij de koppel, naar de beheersing van het productieproces op het bedrijf en in de keten. De informatica zal zich nog duidelijk een plaats moeten verwerven op dit gebied.

• Registratiedruk versus informatiebehoefte

Een gedegen aanpak van diergezondheid vraagt om informatie. Informatie die nodig is om het gezondheidsmanagement bij te kunnen sturen. De veehouder zal hiervoor gegevens moeten vastleggen, of zal bestaande gegevens op een andere manier moeten gebruiken. Dit kunnen echte gezondheidsgegevens zijn, maar ook gegevens over het bedrijfsproces; een eigen controle op het gezondheidsmanagement.

Tegelijkertijd geeft menig veehouder aan veehouder te willen zijn en geen boekhouder. Voordat men echt nieuwe zaken op het bedrijf wil gaan bijhouden, moet het nut daarvan zijn hard gemaakt.

• Gebruik van informatie die al op het bedrijf aanwezig is

Het liefst zouden we uitgaan van bestaande gegevens. In feite beschikt de veehouder al over meer bruikbare gegevens dan men denkt. Het probleem is echter dat deze gegevens alleen op papier beschikbaar zijn (vruchtbaarheidscarte, slachtafrekening, dierenartsrekening, uitslagen gezondheidsdienst) of dat de gegevens wel elektronisch beschikbaar zijn, maar uit verschillende bronnen. Om deze gegevens gericht te gebruiken moeten bronnen aan elkaar worden gekoppeld.

• Zachte gegevens

Echte gezondheidskengetallen zijn nog weinig concreet of uniform. De beoordeling van de veehouder of de dierenarts is hierbij sterk leidend. Het vaststellen van het aantal biggen per worp is nou eenmaal makkelijker dan het bijhouden van het aantal mastitis gevallen. Ook de op het eerste gezicht 'hardere gegevens' rondom gezondheid zijn vaak sterk afhankelijk van personen. Bijvoorbeeld het aantal behandelingen tegen een bepaalde ziekte. Op het ene bedrijf zal bij het eerste kuschje een heel koppel tegen hoest worden behandeld. Op een ander bedrijf is wat gekuch 'normaal' en geen reden tot ongerustheid. Goede

betrouwbare kengetallen moeten nog verder ontwikkeld worden om optimale informatie rondom diergezondheid te kunnen geven.

- Uniformiteit

Een meer uniforme beoordeling van ziektegevallen, of aandoeningen is gewenst. Zeker wanneer we naar externe bedrijfsvergelijking of referentiewaarden toe willen. Het streven naar uniformiteit is belangrijk, maar het moet duidelijk zijn dat ook een subjectieve benadering van de veehouder zijn waarde heeft. Zolang hij het maar zo consequent mogelijk doet, zijn de door hem verzamelde gegevens wel bruikbaar voor zijn eigen bedrijf.

Conclusie

Uit bovenstaande blijkt dat veranderingen in de diergezondheid een stroom van informatie vraagt en oplevert. Informatie die de diergezondheid meetbaar maakt, beter zichtbaar maakt, maar vooral ook beter beheersbaar maakt. Deze nieuwe informa-

tiestroom is gebaseerd op bestaande gegevens rondom diergezondheid en op nieuwe gegevens. Hoofdzaak is vooral een beter en gericht gebruik van deze gegevens bij het aansturen en managen van diergezondheid. Veel basisgegevens zijn afkomstig van het primaire veehouderijbedrijf, met de veehouder als belangrijkste waarnemer. De stroom van informatie die de veehouders al moeten verwerken groeit gestaag. Veel veehouders zullen in eerste instantie de extra informatie rond diergezondheid dan ook zien als 'weer een extra stroom informatie' met de daarbij horende registratiedruk. De meerwaarde zal eerst goed moeten worden aangetoond voordat een grote groep veehouders ermee aan het werk zal willen gaan. Om echt gebruik van informatie te bevorderen moeten we daarom zoveel mogelijk aansluiten bij zaken die al bestaan (een gezondheidsmodule aan een managementsysteem, kengetallen uit bestaande gegevens).

In een DiB studie naar de samenwerking tussen verschillende partijen op het gebied van diergezondheid formuleerde iemand

het al: 'Er is geen land dat zoveel kennis in huis heeft als Nederland, alle ingrediënten zijn aanwezig om diergezondheid goed in te vullen; alleen gebeurt dat nog niet...'. De juiste informatie op een juiste manier gepresenteerd kan een bedrijf en een sector helpen om dit wel in te vullen. Daarvoor wordt ook de creativiteit van informatici aangesproken. Dan kunnen we ons, in plaats van met de aanpak van ziekten, steeds meer bezighouden met zorg voor gezondheid. En dat is uiteindelijk waar we met z'n allen voor staan.

Literatuur

- Anoniem, 1995, Programmaplan 'Diergezondheid in Beweging', PMT-'Diergezondheid in Beweging'.
- Bokma-Bakker, M.H. et al., 1996, Netwerkanalyse diergezondheidszorg; PMT-'Diergezondheid in Beweging'.
- Julicher, C.H.M et al., juli 1993, De toekomst van de diergezondheid, wie zal het een zorg zijn, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij @